

KÖNYVTÁRI TERVEZÉS A JÖVŐ IGÉNYEI SZEMPONTJÁBÓL

BRENDA E. MOON*

Néha sokakban felmerül az a gondolat, hogy a mai fogalmaink szerinti könyvtáros kétezerre már a múlté lesz: a tudósok minden számukra fontos információt be fognak tudni szerezni, és a szükséges dokumentumokat használni tudják majd a könyvtárosok segítségével nélkül is. A tudós ilyenfajta felszabadulásának, a könyvtáros feleslegessé válásának víziója a hatás kedvéért kétségtelenül eltúlzott. Abban azonban bizonyára kevesen kételkednek, hogy a könyvtárosok szerepe a tudományos munkához nyújtott szolgáltatásokban meg fog változni a következő évtizedekben.

Valamikor régen a tudósok saját maguk könyvtárosai voltak, otthonaikban saját könyveiket használták. A szerzetes rendeken belül, ahol minden közös volt, a könyvtárak az egész közösség javát szolgálták, s a barátok egyike vállalta a könyvek kezelését. De amikor a reneszánsz filantrópok megnyitották könyvtáraikat a világi tudósoknak és egyetemistáknak, a könyvtár nyilvános szerepet vállalt a kutatók kiszolgálásában. A könyvtár, ahol dolgozom, alapítását egy XVI. századi vallásos ügyvédnek tulajdonítja, aki könyveit Edinburgh városára és templomára hagyta, hogy a város egyeteme, Nagy-Britannia első polgári felsőoktatási intézménye használhassa őket. A könyvtárost azonban akkoriban csak egyszerű gondnoknak tartották: egyik kötelessége a fűtés volt, hogy a könyveket elég szárazon és melegen tartsa. Érdekes módon az 1940-es években, amikor a fiatal költő, Philip *Larkin* első munkahelyén, Shropshire kisváros könyvtárában dolgozott könyvtárosként, az ő egyik feladata is a kazán fűtése volt. Még a Montague Rhodes James rémtörténeteiből ismert tudós könyvtárosok is mindenekelőtt gondnokok voltak. A tudományos könyvtárakat, szinte egészen mostanáig úgy tervezték és működtették, mint a könyvtárakat, amelyek a látogatók számára a könyvek helybeni használatát lehetővé tevő, elegendő olvasóhellyel is rendelkeznek. A XIX. század nagy nyilvános referenz könyvtárainak és az ipari, tudományos és szociális szervezeteket ellátó szakkönyvtáraknak köszönhető, hogy a könyvtárosok szerepét a tudósok szolgálatában ma már szélesebben értelmezzük. A közművelődési könyvtárak voltak az elsők, amelyek szolgáltatásaikat hanglemezekre, képekre, újságokra stb. is kibővítették. A műszaki könyvtárak jártak az élen a kutatók kurrens információellátásában: referátumokat állítottak össze, online hozzáférést biztosítottak a bibliográfiai adatbankokhoz. Az egyetemi könyvtárak viszont furcsa módon lassúak voltak a modern tudós igényeihez való alkalmazkodásban.

Az utóbbi harminc évben azonban egyrészt Caius D. *Metcalfe* hatására, akinek könyve a tudósok érdekeit figyelembe vevő új könyvtártervezési normákat tartalmaz, másrészt abból az igényből adódóan, hogy sikeresen birkózzanak meg a kutatók és a

*Az Edinburghi Egyetemi Könyvtár igazgatója

posztgraduális képzésben részt vevő hallgatók számának, a kutatások sokféleségének, valamint a kutatási eredmények publikálásának gyors növekedésével, a könyvtárosok sokkal aktívabb és újszerűbb szerepet vállalnak a tudósok ellátásában. Ha egy tudós a századfordulóról ma újra meglátogathatná régi egyetemi könyvtárát, vagy a közművelődési könyvtár referenzs részlegét, sok, számára furcsa jellegzetességet találna, amelyeket a modern tudós természetesnek vesz, például a reprográfia lehetőségét, hogy ne kelljen terjedelmes jegyzeteket készítenie és kézzel másolnia, vagy a könyvtárközi kölcsönzési szolgálatot, hogy ne kelljen más könyvtárakat személyesen felkeresnie. A vándorló tudós manapság sokkal ritkább, mint a vándorló könyv; a könyvek vagy legalábbis másolatuk, illetve a mikroformátumok sokkal könnyebben és olcsóbban utaznak, mint a tudósok. A könyvek természetesen akkor is vándorolnak, ha mi nem akarjuk: a visszatérő tudóst bizonyára meglepnék a modern tudományos könyvtárak elektronikus biztonsági berendezései. Soha nem tudjuk meg, hogy az ókorban és a középkorban elveszett irodalom mekkora hányadát lehetett volna megmenteni a mai tudósok számára, ha elektronikus biztonsági berendezésekkel és tűzjelzőkkel lettek volna felszerelve az akkori civilizációk nagykönyvtárai. A modern élet effajta találmányai valóban jól szolgálják a tudóst, bár a könyvek tárolási körülményeinek rosszabbodása az ipari társadalom szennyezett levegőjében ellenkező hatást vált ki. A visszatérő tudóst alaposan zavarba hozná a mai tudományos könyvtárak nagyméretű mikrofilmolvasói. Még ma is, negyven évi használatuk után, gyakran nehéz a kutató számára az egyidejű olvasás és jegyzetelés, amikor olvasóasztalát nagyrészt elfoglalja a berendezés, amelynek elhelyezését meghatározza az áramforrás közelsége és látását rontja a tompa fény. De ha ez az újdonság megrémíti őt, valószínűleg felderül annak láttán, amit a legnagyobb fejlődésnek tart a század a tudományos könyvtárakban: a szabadpolcos rendszer általános elterjedésén. Az olvasók elől eddig elzárt állományok megnyíltak és a böngészés örömeibe belekóstolt tudósok – mint azzal bizonyára a könyveket a megőrzés érdekében elzárók tisztában vannak, – nem szívesen mondanának le erről az élvezetről.

Hány ilyen, a tudósok könyvtári ellátásában bekövetkezett változásnak kell megmaradnia és maradhat meg a következő harminc vagy még több év távlatában? Milyen további változások kívánatosak? Ezeket a kérdéseket teszi fel az a könyvtáros, aki a jövő tudósainak igényeit kielégítő könyvtári szolgálatot tervez.

Számomra úgy tűnik, hogy a legdrámaibb új tényező, amellyel a könyvtárosoknak számolniuk kell, nem is annyira a tájékoztatás technológiája általában – a bibliográfiai és szöveges információ gyűjtésének, tárolásának és visszakeresésének új módszerei, – mint inkább a kommunikációs technológia. A jelenleg rendelkezésünkre álló új távközlési eszközök hatása robbanásszerű, mint ahogy a könyvnyomtatás feltalálása is robbanásszerű hatást gyakorolt a maga idejében. Századokon át a tudósok a kolostorok írószobáit és a levéltárakat keresték fel; most a budapesti tudós ugyanabban az időben ugyanazokat a szavakat olvashatja, mint a londoni. Holnap pedig a londoni tudós budapesti kollégájával egyidejűleg ugyanazokat az okmányokat tanulmányozhatja.

A távközlési forradalom hatása a jövő igényeit figyelembe vevő tervezésre a legkönnyebben talán úgy látható, ha elképzeljük, hogyan használja majd könyvtárát a modern kutató az elkövetkező években. Tétélezzük fel, hogy a tudós, mint ahogy most is a

legtöbben, egy egyetem vagy más felsőoktatási intézmény tagja, aki ennek folytán intézménye minden szolgáltatásához hozzájuthat. Így, mielőtt felkeresné a könyvtárat, íróasztalától nézhet utána a katalógusban, hogy a kívánt mű megvan-e az állományban vagy sem. Elmerenghet azon, hogy sok év múltán ismét eljött az aranykor – hiszen megtehetette már ugyanezt a régi jó, nyomtatott katalógus idejében is! De csak nagyapáink idejében volt a nyomtatott katalógus a tudományos könyvtárak olyan szolgáltatása, amelynek árát a kutatók meg is tudták fizetni. Fölváltotta őt a cédula – majd a mikrofilmlap, – bár mindkettő speciális bútort vagy berendezést igényel, amely széles körű használatot alig tesz lehetővé. A gyarapodás volumenének növekedése következtében manapság sem a nyomtatott, sem a mikroforma nem képes naprakész nyilvántartást biztosítani. De most, ha a könyvtáros a régi katalógust géppel olvasható formára alakítja, folyamatosan gondozza és online módon az egyetem számítógéphálózatán keresztül hozzáférhetővé teszi, akkor a tudósok ismét rendelkezésére áll az a régi luxus, hogy a könyvtári katalógust az asztalán találja, azzal az új luxussal együtt, hogy a katalógus tartalmazza a legújabb beszerzéseket is. Véleményem szerint ez nagymértékben segíti őt abban, hogy jól gazdálkodhasson idejével és átfogó képet nyerjen tudományterülete forrásairól.

De mit kell a könyvtárosnak tennie a cél elérése érdekében? Nem kell többé katalógusteremről gondoskodnia a könyvtár előcsarnokában vagy annak közelében. Nem kell már azon igyekeznie, hogy a bibliográfiai behasonlítási munka csökkentése érdekében a katalogizálókat közeli helyiségekben helyezze el. A feldolgozók munkahelye most már abban a gyűjteményrészben lehet, amelyet legjobban ismer, s mégis az egész katalógus kéznyújtásra van tőle. Néha azt javasolják nekem, hogy a teljes katalógus géppel olvashatóvá tétele felesleges és irreális. Azt mondják, hogy csak az aktív állomány rekordjait kell átalakítani, és a régebbi állományrészekben való keresésnél a hagyományos katalógusra kell támaszkodni. Az én meggyőződésem azonban az, hogy ez nem elegendő és nagymértékben hátráltatja a tudósok munkáját. Semmi sem ítéel jobban feledésre egy könyvet, mint az, ha kihagyjuk a kurrens katalógusból. Nem az-e a legelretentőbb a mikroformátumú nagy katalógussorozatok használatától, hogy hiányoznak belőlük az analitikus feltárás melléklapjai, amelyeket a fő katalógus tartalmaz, és ami olyan igény, amelyet semmiféle külön indexszel nem lehet igazából kielégíteni. A katalógus lezárása vagy kettéválasztása azt jelenti, hogy elkülönítjük az egyik példányt a másiktól, a művet a rávonatkozó irodalomtól, a nyomtatott vagy újranyomtatott könyvet az eredeti kézírattól. A tudós áttekin-tését zavarni pedig annyi, mintha látását korlátoznánk.

De egyetlen kutató sem elégszik meg a közvetlenül rendelkezésére álló könyvtár állományában való kereséssel. Azt is tudni akarja, mi férhető hozzá máshol. Ebben szintén a könyvtáros segíthet neki azzal, hogy biztosítja más könyvtárak katalógusainak majdnem olyan könnyű igénybevételét, mint a sajátját. A tudós munkáját megkönnyíti, ha biztos lehet abban, hogy ugyanazok a könyvek ugyanolyan módon vannak leírva, bárhol is tartják őket. Ez azt jelenti, hogy a könyvtárosnak szabványos leírási és adatközlési formát kell alkalmaznia. Néha ismét csak azt javasolják nekem, nem szükséges betartani a szigorú nemzetközi szabványokat a helyi könyvtárak katalógusaiban, amelyek csak a leőhely-jegyzék és nem a bibliográfiai segédeszköz funkcióját töltik be. De a helyi könyvtár katalógusa része lesz egy nagyobb rendszernek, és az egész tudományos világra kiterjedő

bibliográfiai szabvány olyan előnyt jelent, mint a latin nyelv, a középkor lingua franca-ja. Ha valaki kihasználja az online katalógus rugalmasságából adódó előnyöket, s inkább kulcsszó szerint keres, semmint szerző szerint, akkor a legjobb eszköz áll rendelkezésére a keresett könyv vagy folyóirat megtalálásához. Ha egyes könyvtárak katalógusaiban a kulcsszavak nem szerepelnek, a kutató messze útra mehet azért a könyvért, amely pedig ott van közel hozzá. Régi, nagykönyvtárak számára a nemzetközi szabványok bevezetése igen sokba kerülhet, de a tudomány érdekében, úgy hiszem, mindenképpen megéri.

Szabványos adatátviteli formátumok alkalmazása még nehezebb a könyvtárosok számára, mivel majdnem annyi szabvány létezik, mint ahány nyomtáv volt a XIX. századi vasutaknál. Ennek ellenére már most is többet lehet tenni, mint amennyit gondolnánk. Már ma a mi könyvtárunk gyarapodási jegyzéke is online módon hozzáférhető Ausztráliából a távközlési hálózaton keresztül – és ez nemcsak lehetőség, hanem használták is. A költségek és a szerzői jog kérdései jutnak az ember eszébe. Természetesen a használok-nak lesznek költségei, de könyvtárunk számára a gyarapodási jegyzék online hozzáfér-hetősége nem kerül többre, mint amennyibe előállítás a földszinti katalógusteremben kerül. Olcsóbb egy vonatot másik sínen közlekedtetni, mint új vágányokat lefektetni. A jövő igényeire való felkészülés során meggyőződésem szerint, a könyvtárosnak első-sorban kommunikációs csatornáit kell jól megszerveznie.

A tudósok azonban többnyire csak mint eszközre van szüksége a katalógusokra és a bibliográfiákra. A könyvek és folyóiratok azok, amiket valójában keres. Néhány tudó-mányágban ezek is a kutató asztalára juttathatók online módon, anélkül, hogy tudná, e dokumentumok a könyvtár állományába tartoznak-e vagy sem, illetve a könyvtár gondos-kodott-e hozzáférhetőségükről. A teljes szöveg visszakeresési lehetősége még gyerek-cipőben jár, de úgy gondolom, bizonyos területeken nagy szerepet fog játszani. A statisztikai összeállítások például kiválóan alkalmasak a teljes visszakeresésre. A számítógéppel kezelt adatoknak – szemben az egyéb hordozókon levőkkel – az a fő előnyük, hogy könnyen csoportosíthatók, összevethetők. Ezért például a népszámlálási adatokat online módon sokkal inkább használják a kutatók, mint nyomtatott vagy számítógéppel kiírt formában.

Az adatbankok kifejlődése bizonyára a következő évtized egyik jellegzetessége lesz és a modern tudós érdekeit szem előtt tartó könyvtárosnak el kell döntenie, bevonja-e feladatkörébe ezt az új információforrást is. Szerepének ilyen irányú bővítése ugyanolyan ésszerű, mint volt annak idején a hangzó anyagok, diák, videoszalagok befogadása. S, ha még vannak olyanok, akik kételkednek abban, hogy a "könyvtár" megfelelő kifejezés-e a könyveken kívül más dokumentumtípusokat tartalmazó gyűjtemények jelölésére, akkor feltehetjük a kérdést, vajon a "papír" helyes szó-e egy olyan termékre, ami minden csak nem papirusz.

Ha maguk a könyvek is – és nemcsak bibliográfiai leírásaik – továbbíthatók az új eszközök segítségével, akkor mi lesz a könyvtárközi kölcsönzés vagy a könyvtári szállító-kocsi jövője? A közeljövőben még szükség lesz rájuk. Nem minden könyvtár rendelkezik majd digitális másolókkal, és nem minden tudós lesz személyi számítógép-terminálja az elkövetkező években; mindazonáltal nincs kétségem afelől, hogy a könyvtáros, mint a tudós és más könyvtárak forrásai közötti összekötő iránti igény fokozatosan meg fog

szünni, mint ahogy a telefonkezelő is feleslegessé vált, amint az előfizetők tárcsázás útján telefonálhattak. Azok a könyvtárak, amelyeket a leginkább ostromolnak a tudósok kérésekkel, tudják majd a leghamarabb digitális formában teljesíteni ezeket. Az új távbeszélő és adatközlő rendszerek bevezetésével a kívánt dokumentumok megszerzésének ez az új módja már nem is olyan távoli, mint képzelnénk.

De a digitális formában történő nagyméretű másolás és terjesztés anyagi és szerzői jogi problémákat is felvet. A költségek ellenőrzését az új technológia könnyűvé teszi, s a könyvtáros jól teszi, ha az anyagi terhek egyoldalú magaravállalása helyett úgy dönt, hogy a tudós vagy intézménye fizesse meg őket. A szerzői jog sokkal bonyolultabb kérdés. A nyomtatott dokumentumokra vonatkozó szabályok alkalmazása a ma és holnap változékony dokumentumaira olyan, mintha – ahogy az angolok mondják – négyszögletes dugót kerek lyukba próbálnánk illeszteni. Nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt sok még a tennivaló ezen a téren az elkövetkező néhány évben.

Tudományos könyvtáraink sok központosított szolgáltatása az új technológia elterjedésével megosztottá, szétszórttá válhat: a központi katalógust telekommunikációs hálózati hozzáférés révén osztott adatbázisok helyettesítik; a központi gyarapítási és katalógizáló osztályt a könyvtár egész területén elhelyezett munkaállomások váltják fel, mindenekelőtt, ahol a könyvtáros az olvasókkal találkozhat; a központosított könyvtárközi kölcsönzési szolgáltatás helyett pedig a kutató közvetlenül hozzáférhet a bibliográfiai és szöveges adatbankhoz. A tudományos könyvtárak más szolgáltatásainak azonban szigorúan központi alapon kell maradnia. A könyvtárosoknak továbbra is mindenekelőtt flexibilis épületet kell biztosítani, amely mind a könyvek, mind a kutatómunka ideális környezete legyen. A könyvek hűvösebb és párásabb környezetet igényelnek, mint az olvasók, ez oda vezet, hogy a könyveket a jelenleginél sokkal nagyobb mértékben kell elkülöníteni az olvasóktól. Viszont a kutatók megfosztása a böngészés lehetőségétől – és kik vagyunk mi, hogy ezt megtagadhatnánk?! – visszafejlődésnek tűnik majd számukra. A könyvtáros dilemmában van. Nem engedheti meg magának, hogy minden könyvből egy archivális és egy használati (vagy legalábbis kevésbé "archivális") példányt szerezzen be. Nem is kell, ha okosan tervez, és figyelembe veszi az olvasók számára hozzáférhető többi gyűjteményt is. De az előrelátó tervezés egyre több időt igényel. A gyűjteményszervezés, véleményem szerint, a könyvtáros sokkal több idejét kell, hogy igénybe vegye, mint régen. Gyűjteményszervezésen nemcsak egyszerűen a gyűjtemény fejlesztését értem, nem csupán a tervezett állománygyarapítást, hanem azt a döntést is, hogy mit kell megőrizni és mit kell másokra bízni megőrzésre, hogyan kell nyilvántartani és ellenőrizni az állományt, hogyan kell vizsgálni használatát és fizikai állapotát, a feleslegessé vált dokumentumok kiiktatását és a megőrzésre szántakkal kapcsolatos intézkedéseket. Annyi hiba történhet ezen a területen és csak most kezdtünk el tanulni a múlt tapasztalataiból. Azok a könyvtárak, amelyek válogatás nélkül szereztek be a könyveket keretrendelések útján, gyakran fulladoznak a sok felesleges dokumentum és a velük járó munka miatt. Azok, amelyek kritika nélkül fogadták el az ajándékokat, gyakran idő előtt tömve találták polcaikat, miközben a számukra fontos könyveket távoli raktárakban kénytelenek elhelyezni. A szigorú állományellenőrzés és leltározás szokását feladó könyvtárak valószínűleg bosszantóan pontatlan katalógusokkal rendelkeznek. Az is előfordulhat, hogy olyan

helyeken tárolnak értékes műveket, ahol könnyen ellophatják, vagy ahol megrongálhatják őket, és megfélekedhetnek azokról a könyvekről, amelyek sürgős restaurálásra szorulnak. Időbe telik még, amíg belátjuk, hogy nem az állomány mennyisége, hanem minősége tesz naggyá egy könyvtárat, nem az, hogy mennyit költ, inkább az, mire költi gyarapítási keretét.

A könyvtáros úgy is dönthet, hogy minden értékes és sérülékeny anyagot zárt raktárba helyez és a szabadpolcon helyükre szükség szerint mikroformátumokat, fény- vagy digitális másolatokat rak. A zárt raktárban minden olyan biztonsági intézkedésre szükség van, ami az állomány megóvásához elengedhetetlen; nemcsak üzembiztos hőmérséklet és nedvességtartalom-szabályozó berendezésekre van szükség, hanem vízálló burkolatra (mivel a vízelöntés veszélye elég gyakori a könyvtárakban) és elektronikus riasztóberendezésre is. De mi lesz az olvasókkal? Hajlamos vagyok azt hinni, hogy felesleges kiadást jelent, ha az olvasói térben is ragaszkodunk a légkondicionált környezethez. Az olvasók ugyanis sokkal könnyebben képesek alkalmazkodni az időjárásváltozáshoz, mint a könyvek. A környezetvédő mozgalom hatására városainkban csökkent a levegő szennyezettsége. Az olvasók szeretnek nyitott ablakoknál ülni. Nagy költségmegtakarítást jelent, ha az olvasótermekben nem szükséges a légkondicionálás. Állítólag Európa legnagyobb egyetemi könyvtáráépületében dolgozom, amelynek minden szintje közel fél hektár – így a külön világítható, szellőztethető, fűthető kis olvasótermek híve vagyok! A jövő számára tervező könyvtárosoknak nem szabad feltételezniük, hogy az energia ára csökkenni fog, és számítaniuk kell arra is, hogy ahol az olvasók természetes fénynél és friss levegőben ülhetnek, ott a nyitvatartási idő meghosszabbítása iránti igény is megnövekszik.

A könyvtáros egyik legértékesebb segítsége, amit a tudósnak adhat az, ha kényelmes helyet nyújt számára a kutatómunkához, valahányszor csak szüksége van rá, akár használja a könyvtári állományt minden látogatásakor, akár nem. Sok tudós és egyetemi hallgató számára a könyvtáron kívül nincs más hely a tanuláshoz. A szabadidő növekedésével, az esti és levelező oktatás elterjedésével a hosszabb nyitvatartási idő iránti igény növekedni fog. A könyvtárosnak nem szabad megfélekednie arról, hogy a jövő egyetemistája új módszerek segítségével fog tanulni. Sok könyvtár már most lehetőséget biztosít a gépelésre (amely egyre inkább csendes tevékenységgé válik), szövegek magnetofonfelvételére és felvételek meghallgatására. Számítógép-terminálok és mikroprocesszorokat is kell biztosítaniuk a diákok számára, akik tanulmányaik során számításokkal, programozással és adatbankokban történő kereséssel is foglalkoznak. A könyvtárban, ahol dolgozom, a nyilvános terminálok szobája állandóan tele van használóval. Minthogy a használók nemcsak egyénileg tanulnak, a csoportos tanuló- és szemináriumi szobák nagyon fontosak lehetnek akár a kutató számára is, ha másokkal együtt akar tanulmányozni olyan dokumentumokat, amelyek értékük miatt nem vihetők ki a könyvtárból.

A felsőoktatás elterjedésével a tudományos könyvtárak közelében egyre többen vannak olyanok, akik használni kívánják állományukat, és potenciálisan képesek arra, hogy jelentősen hozzájáruljanak a tudomány fejlődéséhez. A könyvtáros pedig – a lehetőségek keretei között – ki akarja szolgálni őket függetlenül attól, hogy tagjai-e az intézménynek, amelynek keretében a könyvtár működik. Kézikönyvek és személyes tanácsok, levélben érkezett kérdések megválaszolása és az új kutatási módszerekbe való bevezetés

révén a könyvtárosnak egyre több időt kell fordítania a kezdők segítésére, hogy megismeresse őket a kutatási munka folyamatával és módszereivel.

Tehát a könyvtáros feladata meg fog változni, sőt már változóban van. A házon belüli katalogizálásra és bibliográfiai keresésre fordított idő jelentős részét a szerzeményezésre, megőrzésre és selejtezésre, a tudósok kérdéseinek megválaszolására és a munkájukat segítő új eszközök használatának oktatására kell majd átcsoportosítani. A gépelésre és katalógusszerkesztésre fordított időt az állomány gondozására kell szentelni. Néhány hagyományos állás meg fog szűnni, helyettük újak keletkeznek, s lehet, hogy nem vesszük észre, a jövő igényeire való gondos felkészülés következtében a könyvtáros sokkal jobb szolgáltatásokat tud nyújtani a tudósok számára majdnem ugyanolyan költségvetés mellett, mint eddig – ha elegendő pénzt tudott befektetni a tudományos és technikai kutatások eredményeinek alkalmazásába. S nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a kutatások részben az általa nyújtott szolgáltatásoktól is függenek. A könyvtáros és a tudós közötti kölcsönös kapcsolat most különösen lényeges, és ha nem hangoljuk rá magunkat a kutatók változó igényeire, akkor nem tudunk olyan könyvtárat tervezni, amilyent megérdemelnek.

(Fordította: FEIMER Ágnes)

AZ AUDIOVIZUÁLIS DOKUMENTUMOK KÖNYVTÁRKÖZI KÖLCSÖNZÉSE országosan Nagy-Britanniában sem megoldott. Eddig csupán Londonban és peremvárosaiban alakítottak ki egy auditív kölcsönző rendszert, a GLASS-t (Greater London Audio Specialization Scheme). A rendszer évente kb. 50 ezer könyvtárközi kérést továbbít, és lehetővé teszi, hogy a Nagy-London körzetében levő hanglemezyűjtemények állománya hozzáférhető legyen. 1979-ben a Regionális Könyvtárközi Együttműködés Országos Bizottsága munkacsoportot hozott létre, hogy tervezetek kidolgozásával segítse elő az új szolgáltatás fejlődését. A bizottság elkészítette az audiovizuális dokumentumok könyvtárközi kölcsönzésének szabályait és megtervezte a kölcsönzéshez szükséges formanyomtatványt. A mai napig sem tisztáztak azonban olyan alapvető kérdéseket, hogy egyáltalán milyen típusú dokumentumokra terjedjen ki a szolgáltatás (pl. oktatási anyagok, az egyéni szórakozást kielégítő dokumentumok stb.), vagy, hogy melyek legyenek azok a dokumentumok, amelyeket kölcsönözni is fognak (pl. filmeket, hangfelvételeket stb.). A rendszer további fejlesztéséhez szükséges még: 1. Megfelelő bibliográfiai számbavétel minden audiovizuális dokumentumról; 2. Címjegyzék összeállítása az egyes régiókban működő audiovizuális gyűjteményekről; 3. Központi számítógépes nyilvántartás létrehozása. A legfontosabb azonban, hogy megváltoztassák a könyvtárosok szemléletét és meggyőzzék őket arról, hogy e dokumentumok sem károsodnak jobban a kölcsönzés bevezetésével, mint a könyvek vagy folyóiratok. (CORNISH, Graham, P.: *Interlending of audiovisual materials in the United Kingdom: the present and the future.* = *Audiovisual Librarian.* vol.9. 1983. no.4. 193–196.p.)

SKALICZKI JUDIT híradása